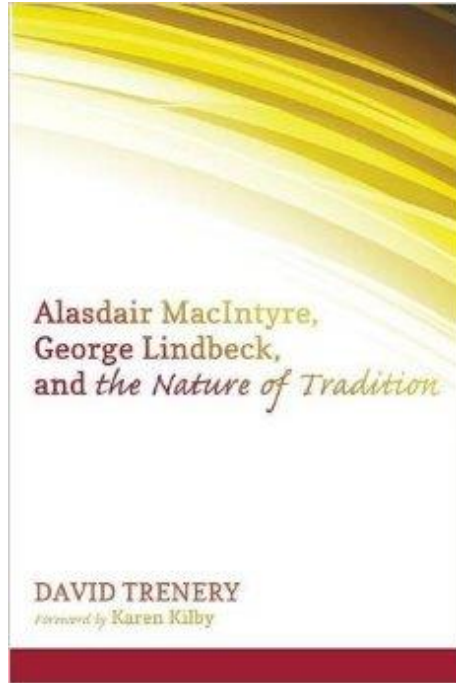

David Trener, *Alasdair MacIntyre, George Lindbeck, and the Nature of Tradition*, Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2014, 270 s.

MacIntyre'nin felsefi düşünce evrimi boyunca sistematik olarak düzelttiği, geliştirdiği en önemli ve tartışmalı kavramlarından biri gelenek ve geleneğin rasyonelitesi fikridir. Bu konu MacIntyre üzerine yazılmış ikincil eserlerde de en problematik alanlardan biri olarak sıklıkla ele alınmaktadır. Yazar David Trener doktora tezine dayanan söz konusu eseriyle MacIntyre'nin gelenek kavramını post-liberal teolojinin önemli isimlerinden ve aynı zamanda MacIntyre'nin çağdaşı olan Lindbeck'in *Nature of Doctrine* kitabında geliştirdiği gelenek kavramıyla kıyaslayarak aydınlatmaya çalışıyor. Bu yüzden eserin ağırlığı MacIntyre felsefesi ve bu felsefe içinde gelişen gelenek fikridir. Eserin cevabını aradığı temel soru şudur: MacIntyre'nin perspektifi kullanılarak bir inanç ya da bir gelenek hem kendi içinde hem de başka gelenekler ya da inançlar karşısında mevcut post-modern felsefi ve teolojik bağlamlar içerisinde nasıl haklı çıkarılabilir? Bu temel soruya şu alt soru eşlik eder: Böyle bir haklı çıkarılma felsefi *temelcilik* yaklaşımını kullanmadan ama aynı anda rölativizmden de uzak durularak nasıl yapılabilir?

Bu soruları merkeze alan eser şu dört alana katkı yaptığını iddia etmektedir: Birincisi MacIntyre çalışmalarına, onun *Erdem Peşinde* eserinin öncesi olan erken ve sonrası olan ol-

gun dönem eserleri arasında bağlantı kurarak katkıda bulunmaktadır. İkinci- si; MacIntyre'ın olgun dönem eserlerinde merkeze oturan gelenek ve *gelenek-inşalı rasyonalite* kavramlarını yeniden ele alarak gelenek kavramına Lindbeck'in doktrin kavramıyla birlikte daha net bir anlam kazandırmaktır. Üçüncüsü; Linbeck'in bir inancın değerine nasıl üstün geleceğine dair açıklamasının MacIntyre'ın gelenek konseptiyle güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Dördüncü; MacIntyre'ın gelenek konseptine yapılan rölativizm eleştirilerinin MacIntyre'ın tezine neden zarar vermediğini göstermektir.

Dört bölümden oluşan eser birinci bölümde MacIntyre'ın *Erdem Peşinde* eserini yazmaya hazırlayan arka planını dönemler şeklinde tarihsel olarak ele alıyor. Bu dönem MacIntyre'ın olgunluk öncesi dönemi olarak ele alınıp, *Erdem Peşinde* kitabı öncesi yazdığı makalelere ve *Marxism: An Interpretation* ve *Etiğin Kısa Tarihi* isimli kitaplarına yer veren yazar, MacIntyre'ın gelenek ve geleneğin haklı çıkarılması fikrinin yaslandığı zemini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu yüzden MacIntyre'ın ahlak felsefesi eleştirileri de bu zeminin dışına çıkmadan, dar bir şekilde ele alınmaktadır. Yazar, batı liberalizmine bir alternatif olarak Marxism, Marxism ve inancın rasyonalitesi, dini inancın mantıksal statüsü, mit, dini tecrübe ve dini inancın gerekçelendirilmesi, MacIntyre'ın Hristiyanlık eleştirisi, Marxism-teizm ve ahlaklılık ilişkisi, sosyal ve kavramsal değişimlerin ahlaklılığa etkisi, inancın epistemolojik krize girmesi gibi MacIntyre'ın erken dönem eserlerinin temalarını MacIntyre'ın metinlerini birbiriyle zengin bir diyaloga sokarak ele alıyor. Bu bölümle ilgili yazarın temel tespiti; MacIntyre'ın 1960'ların sonuna kadar yazdıklarında geleneklerin farklı doğruluk iddialarına dair görüşlerinin rölativizme karşı yeterli bir cevap veremediği şeklindedir.

İkinci bölüm MacIntyre'ın olgunluk dönemi şeklinde tabir edilen *Erdem Peşinde* ve sonrası felsefe dünyasına kazandırdığı eserleri ele alıyor. Bu bölümde yazar temel olarak MacIntyre'ın Aydınlanma felsefesi karşısında tutunabilecek bir rasyonalite ve ikna edici bir Aristocu insan doğası ve potansiyeli görüşü geliştirip geliştiremediği meseleleriyle ilgileniyor. Öyle ki bu iki unsur, MacIntyre'ın gelenek konseptinin belkemiğini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda hem modernitenin krizi hem de MacIntyre'ın erken dönem eserlerinde onu rölativizm suçlamasına maruz bırakan kişi-

sel epistemolojik krizi paralel olarak ele alınmaktadır. Aynı şekilde MacIntyre'nin, Aristocu etiğinin sonraki eserlerinde geçirdiği revizyon bütünlüklü bir şekilde ortaya konmaktadır. Bu bölümde yazar, MacIntyre'nin *Dependent Rational Animals* kitabının moral rölativizm karşısında genelde göz ardı edilen katkısının özellikle altını çiziyor. Bununla birlikte bu bölümün temel konuları; çağdaş düşüncenin krizleri, Aristocu ahlak çerçevesi, teleolojinin ahlakta yeniden yer alması, erdemlerin doğası ve pratikler, insan *telos*unun doğası, geleneğe katılım, çağdaş yaşamda erdemlerin rolü, gelenek-rasyonalite ve rölativizm, geleneklerin rasyonalitesi ve evrimi, gelenek, değişim ve kimlik, MacIntyre'a yöneltilen rölativizm ve perspektivizm suçlamalarına yönelik cevaplar, MacIntyre'nin Aydınlanma ile olan münasebeti, geleneklerin ortak ölçülemezliği ve geleneklerin dillerinin birbirine çevirilemezliği ve son olarak *gelenek inşalı rasyonalite* gibi MacIntyre'nin söz konusu dönemine tekabül eden gelenek çerçeveli konular yazarın tartışmacı bir üslubuyla ele alınmaktadır.

Üçüncü bölüm "Lindbeck ve Hıristiyan Geleneğinin Kimliği" başlığıyla Lindbeck'in geleneğin doğası ve kimliği tartışmasının MacIntyre'nin gelenek konseptine nasıl tamamlayıcı unsurlar sağladığını araştırmaktadır. Lindbeck'in dinlerin özellikle kendi örneğinde Hıristiyanlığın yanılmazlık prensibi eleştirisini ele alan yazar, bu eleştirinin MacIntyre'nin gelenek konseptiyle benzerlik taşıdığını ileri sürmektedir. Lindbeck bir teolog olarak tartışmayı farklı dini inançlar- doktrinler üzerinden gerçekleştirirken, MacIntyre din yerine gelenekler üzerinden meseleye yaklaşmaktadır. Lindbeck'in Hıristiyanlık içerisindeki mezhep ayrılıkları, MacIntyre'nin bir gelenek içerisindeki krizler ve ayrılıklar fikriyle kıyaslanarak ele alınmaktadır. Aynı şekilde Lindbeck'in MacIntyre'a benzer şekilde bir Aydınlanma eleştirisinin olduğu ve bunu Lindbeck'in özellikle çağdaş dünyanın dini yorumlama biçimine getirdiği eleştiriyle örneklenmektedir. Bu noktada Lindbeck'in, dinlere "bilişsel-önermeler" ya da "tecrübeye dayanan ifadeler" olarak yaklaşamayacağı, bunlara alternatif olarak dini doktrinlerin "kültürel-dilsel metotla" ele alınabileceği teorisi incelenmektedir. Yorumlayıcı araç olarak din, doktrin-kurallar ve kimlik, inancın devamlılığı gibi Lindbeck'in felsefi duruşunu ele alan yazar, onun modelinin içerdiği sınırlılıklardan yola çıkarak MacIntyre'nin Lindbeck'e olan fikrîsel yakınlığına açıklık getirmektedir.

Dördüncü ve son bölüm yazarın kitabın başında ortaya attığı sorulara net cevaplar verdiği bölümdür. Burada yazar, “Birbirini Tamamlayıcı Düşünürler Olarak Lindbeck ve MacIntyre” başlığı altında her iki düşünürün farklı akademik disiplinlere sahip olsalar da hermenötik çerçevelere sahip olduklarını ve bu çerçevelerin arasındaki farkı MacIntyre örneğinde bir geleneğin diğer bir geleneğe, Lindbeck örneğinde bir dinin diğer bir dine olan rasyonel üstünlüğü ve olası epistemolojik krizlerini nasıl aşabileceklerine dair başarılı bir açıklama getirip getiremedikleri açısından karşılaştırmaktadır. Aynı soru bir din ya da geleneğin kendi içindeki epistemolojik krizleri de kapsamaktadır. Yazar bu iki meseleyi “metin-içi” ve “metinler-arası kriz” kavramlarıyla ele almaya çalışmaktadır. Bu bölümün en son değerlendirmesi kitabın başındaki amaçla birebir örtüşür biçimde hem MacIntyre’in hem de Lindbeck’in rölativist olup olmadığı sorusuna ulaştığı birikimle cevap vererek, Lindbeck’in rölativizm karşısındaki zafiyetinin MacIntyre’in “gelenek oluşumlu rasyonalite” fikriyle tamamlanmaya ihtiyaç duyduğu şeklindedir.

Başta da belirtildiği gibi, MacIntyre hakkında batıda yapılan birçok güncel çalışma mevcuttur. Treneri’nin söz konusu kitabının burada iki ayırıcı özelliği ifade edilebilir. Birincisi; MacIntyre felsefesi içerisindeki tek bir konsept olan gelenek fikrine odaklanmış olması meseleyi derinlemesine inceleyebilmesine fırsat sağlamıştır. İkincisi; MacIntyre’in sürekli gelenek üzerinden ortaya koymaya çalıştığı ve MacIntyre okuyucusunun acaba burada dinlerden ve dini geleneklerden de kasıt var mı şeklindeki kafa karışıklığını, Lindbeck’in aynı tartışmayı din üzerinden ele almasıyla açıklığa kavuşturmaya çalışarak oldukça tamamlayıcı ve yeni bir perspektif kazandırmıştır. Buna ilaveten kitabın dili ve sistemi oldukça anlaşılır olup, okuyucu kitlesi özellikle MacIntyre ya da Lindbeck felsefeleri çalışan spesifik bir akademik kesimdir.

Arş. Gör. Elif Nur Erkan Balcı
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

